

6.5.2008

Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöverkosto 2008–2011**Asettaminen**

Sosiaali- ja terveysministeriö on tänään asettanut Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöiden valtakunnallisen verkoston, jonka tarkoituksena on edistää varhaista puuttumista järjestämällä ammattikunta- ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä.

Toimikausi

1.5.2008 - 30.6.2011

Tausta

Sosiaali- ja terveysministeriön vuosina 2001–2007 koordinoima Varhaisen puuttumisen -hanke kehitti niin viranomaisten kuin vapaaehtoistoimijoiden kykyä puuttua varhaisessa vaiheessa erityisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden psykososiaalisiin ongelmiin ja tukea heitä niissä selviytymisessä. Varhaista puuttumista on viime vuosina kehitelty myös eri toimialoilla ja järjestöissä mm. sairauksien, oppimisvaikeuksien, päihdeongelmien, nuorisorikollisuuden ja työllisyyden hoidossa.

Vuosina 2001–2004 hanketta johti STM:n kansliapäällikön johtama johtoryhmä. Vuosina 2004–2007 valtakunnallisen koordinoinnin tapaa muutettiin asettamalla vastuuhenkilöverkosto, jossa olivat mukana sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö, oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, puolustusministeriö, Opetushallitus, Kirkkohallitus, Suomen Kuntaliitto, A-klinikkasäätiö, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Vanhempainliitto, Lastensuojelun Keskusliitto ja Stakes.

Hankkeen toteutuksessa keskeisin rooli julkisella sektorilla on ollut Stakesilla osana Sosiaalialan kehittämishanketta 2004–2007. Tulosopimuksen mukaisesti Stakes ottanut varhaisen puuttumisen osaksi pysyvää toimintaansa. Järjestöpuolella kokoava toimija on ollut Lastensuojelun Keskusliitto, joka vastasi RAY-avusteisesta Varpu-projektista vuosina 2002–2005. Myös Lastensuojelun keskusliiton voi sanoa ottaneen tuon jälkeenkin varhaisesta puuttumista koordinoivan roolin osaksi pysyvää toimintaansa.

Kaudella 2004–2007 lähes kaikki varpuvastuuhenkilö- verkostossa mukana olevat tahot järjestivät kukin oman toimintasektorinsa asiantuntijoille tilaisuuden, jossa esiteltiin varhaiseen puuttumiseen liittyviä kokemuksia ja tuloksia sekä lähitulevaisuuden suunnitelmia. Tilaisuuksiin osallistui useita satoja eri alueiden asiantuntijoita.

Valtakunnallinen varhaisen puuttumisen hanke on tukenut myös kuntien ja järjestöjen paikallista ja alueellista kehittämistoimintaa. Hallituskaudella 2004–2007 kunnille myönnettiin valtionavustusta varpu-hankkeisiin.

Hankkeen päämääränä on tähän asti ollut edistää erityisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä. Päämäärään on tähdätty kouluttamalla ja levittämällä varhaisen puuttumisen ja tukemisen hyviä käytäntöjä sekä kehittämällä lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen ja henkilöiden yhteistyötä. Hankkeen myötä on tullut selvästi esille, että varhaisen puuttumisen teema koskettaa laajasti eri alojen toimintoja ja teemaan liittyvän yhteistoiminnan tiivistäminen on hyödyksi lasten ja nuorten ohella myös monille muille kohderyhmille.

Osana Varpu-hanketta on ollut tarkoitus edistää kulttuurista, vastuunoton ja välittämisen muutosprosessia, jonka tuloksena lasten ja nuorten hyvinvointi ymmärretään kaikkien yhteiseksi asiaksi. Kulttuurista muutosprosessia käytännössä toteuttaa mm. eri alojen ammattilaisten yhteistyö. Kulttuurisen muutoksen edistämiseksi voi kuitenkin sanoa edelleen olevan edessä paljon työsarkaa.

Merkittävää tukea varhaisen puuttumisen toteuttamiselle antaa vuoden 2008 alusta voimaan tullut lastensuojelulaki, joka korostaa varhaisen puuttumisen ja ehkäisevän toiminnan sekä varhaisen tuen toimintamallien ensisijaisuutta ja merkitystä lastensuojelun tarpeen vähentämisessä.

Tavoitteet

Tavoitteena on, että varhainen puuttuminen ja -tuki on keskeisellä sijalla kunkin tahon toiminnassa. Toimintalinjauksen toteuttaminen ei edellytä erillisten rakenteiden luomista, vaan yhteistyön kehittämistä ja joustavien yhteistyömallien luomista mukana olevien tahojen kesken.

Varhaisen puuttumisen mahdollisuudet ja toimintamuodot määrittyvät eri hallinnonaloilla ja järjestöissä niiden erityistehtävien mukaan. On tärkeää, että varhaisen puuttumisen toimintatapa sekä varhainen tuki nivoutuvat kullakin taholla perustyöhön siten, että niitä edistetään koko organisaation toimesta. On tärkeä myös juurruttaa ja levittää jo hyväksi koettuja toimintamuotoja. Tätä voi tukea se, että kukin organisaatio laatii omat varhaisen puuttumisen ja -tuen toimintaa ohjaavat toimintalinjaukset ja suunnitelmat.

Varhaisella puuttumisella voidaan ehkäistä ongelmien piiloutumista ja kärjistymistä sekä näistä seuraavaa syrjäytymistä. Korjaavassa työssä se avaa mahdollisuuksia eri tahojen voimavarojen tehokkaaseen käyttöön ja niiden hyvään tapauskohtaiseen yhdistelemiseen. Varhaisen puuttumisen ja -tuen jatkuvuuden ja koordinaation turvaaminen edellyttää ammattikunta- ja sektorirajoja ylittävää yhteistyötä.

Tehtävä

Valtioneuvoston 31.1.2008 hyväksymässä Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa (KASTE) vuosille 2008-2011 varhaisesta puuttumisesta on todettu seuraavaa:

”Varhainen puuttuminen on myönteinen toimintatapa, jolla on merkittävä vaikutus myös palvelujen tarpeen ja kustannusten kasvun hillintään. Jo nyt varhaisen puuttumisen työmenetelmät ovat kuntien eri työntekijäryhmien käytössä, mutta tällä ohjelmakaudella luodaan kuntiin pysyviä johtamis- ja yhteistyörakenteita, joilla varhaisen puuttumisen ote saadaan osaksi koko kunnan päätöksentekoa. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen kanssa tehtyä yhteistyötä hyväksi todettujen työmenetelmien levittämisessä jatketaan ja vahvistetaan. Varhaisen puuttumisen työmenetelmiä voidaan soveltaa sosiaali- ja terveydenhuollon eri asiakasryh-

mien kanssa tehtävässä työssä. Tähänastiset kokemukset varhaisesta puuttumisesta lasten ja nuorten ongelmiin laajennetaan koskemaan myös muita ikäryhmiä.”

Ns. Kaste-ohjelman konkreettiset varhaista puuttumista suoraan koskevat toimenpiteet ovat seuraavat:

- Nostetaan varhaisen puuttumisen ote osaksi koko kunnan päätöksentekoa.
- Kehitetään erilaisia avoimen osallistumisen muotoja, joilla vanhemmat, lapset ja nuoret sekä asiakkaat ja läheiset tulevat aiempaa vahvemmin mukaan varhaisen puuttumisen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.
- Tietoa varhaisen puuttumisen malleista kuntien käyttöön.
- Levitetään niitä hyviä malleja, joissa varhaisen puuttumisen työote on nostettu koko kunnan päätöksenteon tasolle. Jatketaan varhaisen puuttumisen vaikuttavuuteen kohdistuvaa tutkimusta ja tuetaan kuntia luomaan ja ottamaan käyttöön vaikuttavuuden jatkuvan arvioinnin menetelmiä. (Stakesin johdolla)
- Tukea järjestöjen ja kuntien yhteistyölle siten, että syntyy uusia varhaisen puuttumisen malleja (Sosiaali- ja terveystyöryhmät, RAY)

Asetettavalla Varpu-yhteyshenkilöverkostolla on tarkoitus osaltaan olla keskeinen rooli erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta rakennetun Kaste-ohjelman toimeenpanon tukena. Verkoston tarkoituksena on kuitenkin edistää myös muiden verkostossa mukana olevien tahojen lähtökohdista ja aloitteesta tapahtuvaa varhaisen puuttumisen toimintaa.

Vuosina 2004–2007 Varpu-verkostossa mukana olleet tahot ja mahdollisesti mukaan tulevat uudet tahot jatkavat ja kehittävät varhaisen puuttumisen koordinaatiota ja keskittyvät edistämään aluetason yhteistyötä ja seuraamaan toiminnan kehittymistä seuraavan tukiprosessin avulla:

1. Kukin taho organisoii toiminnan parhaaksi katsomallaan tavalla ja nimeää Varpu-yhteyshenkilöverkoston henkilön, joka toimii varhaisen puuttumisen yhdyshenkilönä ja tiedonvälittäjänä sekä oman organisaation sisällä että muiden tahojen kanssa. Oma organisaatio sitoutuu toimimaan yhteistyössä yhdyshenkilön kanssa ao. tehtävässä.
2. STM koordinoi eri tahojen määrääjäksi asettamien yhdyshenkilöiden toimintaa. Yhdyshenkilöverkoston tukee STM:n tällä päätöksellä asettama sihteeristö, joka organisoii yhteistyön edellyttämiä käytännön toimia. Sihteeristö järjestää verkostolle tilaisuuksia yhteisistä varhaisen puuttumisen teemoista ja joissa voidaan sopia mm. hallinnonrajat ylittävistä yhteistyörakenteista ja –prosesseista.
3. Verkosto käyttää Lastensuojelun Keskusliiton STM:n tuella rakentamaa Varpusivustoa keskinäiseen ja muille tahoille suuntautuvaan varhaista puuttumista koskevan tiedon kokoamiseen ja välittämiseen sekä kehittää sivuston käyttöä keskeisenä työvälineenä.
4. Kaudella 2008–2011 yhdyshenkilöverkoston toiminnassa painopisteinä edellä mainittujen Kaste-ohjelman toimenpiteiden lisäksi ovat muun muassa:
 - koulukiusaamisen estäminen sekä kouluhyvinvoinnin ja –turvallisuuden edistäminen
 - matalan kynnyksen ehkäisevän ja varhaisen tuen erilaisten toimintamuotojen kuten perhekeskus-toimintamallien juurruttamisen ja leviämisen edistäminen
 - tähän asti kehitettyjen varhaisen puuttumisen menetelmien hyödyntäminen ja kehittäminen mm. mielenterveyden ongelmissa ja muissa vaikeissa elämäntilanteissa oleville kuten Aikalisä-toimintamalli, jossa kutsunnoissa ja varus-

- mies- tai siviilipalveluksen keskeytyksessä tarjotaan tukipalvelua
- varhaisen puuttumisen eettiset periaatteet
- palveluiden organisointitavat, johtaminen ja varhaisen puuttumisen edellytykset

Organisointi

Eri hallinnonaloja ja järjestöjä edustavat verkoston vastuuhenkilöt ovat seuraavat:

Verkoston puheenjohtaja:

Martti Lähteinen, sosiaalineuvos, sosiaali- ja terveysministeriö

Riitta Viitala, apulaisosastopäällikkö, sosiaali- ja terveysministeriö

Maire Kolimaa, ylitarkastaja, sosiaali- ja terveysministeriö

Hannu Takala, neuvotteleva virkamies, oikeusministeriö

Jussi Pihkala, opetusneuvos, opetusministeriö

Kristiina Laitinen, kehittämispäällikkö, opetusministeriö

Mikko Lampikoski, ylikomisario, sisäasiainministeriö

Päivi Haavisto-Vuori, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö

Liisa Winqvist, ylitarkastaja, työ- ja elinkeinoministeriö

Veli Särmäkari, sosiaalipäällikkö, puolustusministeriö

Tom Arnkil, tutkimusprofessori, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Esa Eriksson, kehittämispäällikkö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Heidi Peltonen, ylitarkastaja, Opetushallitus

Jaana Viemerö, erityisasiantuntija, Suomen Kuntaliitto

Martti Esko, johtaja, Suomen evankelisluterilainen kirkkohallitus

Irene Nummela, työalasihteerä, Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön yksikkö

Mauri Upanne, toiminnanjohtaja, Lastensuojelun Keskusliitto ry

Outi Hurme, kehittämispäällikkö, Suomen Vanhempainliitto ry

Outi Ruishalme, johtaja, Suomen Mielenterveysseura

Marie Rautava, ohjelmajohtaja, Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Marja Merikallio, kehittämispäällikkö, A-klinikkasäätiö

Verkoston sihteeristön muodostavat:

Tom Arnkil, tutkimusprofessori, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Esa Eriksson, kehittämispäällikkö, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Jukka Pyhäjoki, suunnittelija, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Mimosa Koskimies, erikoistutkija, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Sirpa Martti, erikoistutkija, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes

Mauri Upanne, toiminnanjohtaja, Lastensuojelun Keskusliitto ry

Marie Rautava, ohjelmajohtaja, Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Kustannukset ja rahoitus

Verkoston ja sen sihteeristön tulee työskennellä virka-aikana ilman eri korvausta. Vastuu-

henkilöverkoston työskentelystä aiheutuvat kustannukset maksetaan momentilta 33.01.01.

Peruspalveluministeri

Paula Risikko

Hallitusneuvos

Raimo Salonen

LIITTEET

JAKELU

Päätöksessä mainitut

TIEDOKSI

Sosiaali- ja terveysministeri Hyssälä
 Valtiosihteeri Savolainen
 Erityisavustaja Tallavaara
 Valtiosihteeri Oksala
 Erityisavustaja Manner-Raappana
 Kansliapäällikkö Välimäki
 A-klinikkasäätiö
 Kirkon diakonia- ja yhteistyön yksikkö
 Lastensuojelun Keskusliitto ry
 Mannerheimin Lastensuojeluliitto
 oikeusministeriö
 Opetushallitus
 opetusministeriö
 puolustusministeriö
 sisäasiainministeriö
 Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Stakes
 Suomen evankelisluterilainen kirkkohallitus
 Suomen Kuntaliitto
 Suomen Mielenterveysseura
 Suomen Vanhempainliitto
 työ- ja elinkeinoministeriö
 STM
 - STO
 - HTO
 - TAO
 - HAO/Hare
 - Kirjaamo
 - Viestintä